

ეკონომიკური ზრდის გენერირების ფუნქცია და ბანკის რესურსების მულტიპლიკაციის პრაქტიკაში

გიორგი ცაავა

ეკონომიკის მეცნიერებათა დოქტორი

სტუ-ს პროფესორი

ანი ბიბილური

ბიზნესის ადმინისტრირების აკადემიური დოქტორი

სტუ-ს ასისტენტ-პროფესორი

ანოტაცია

ნაშრომში ჩამოყალიბებულია ეკონომიკური ზრდის გენერირების ფუნქცია, რომელიც დეპოზიტურ-საკრედიტო ექსპანსიის ეფექტზე, ანუ საკრედიტო-საინვესტიციო დაბანდებების ქვეშ ფულადი მასის მოცულობის ზრდაზე არის დაფუძნებული, რაც წარმოების ზრდას და განვითარებას განაპირობებს. მითითებულია, რომ საბანკო სისტემაში თითოეულ კომერციულ ბანკს ბანკის მულტიპლიკატორის (ბმ) საფუძველზე რესურსების ფულადი ერთეულის ჯერადად გამოყენება შეუძლია და იგი ტოლია: ერთი შეფარდებული სავალდებულო რეზერვების ნორმატივზე ანუ $BM = 1 / MRN = 1 / 0,10 = 10$ -ის ჯერადად და ნიმუშის სახით პრაქტიკული განგარიშებაა შეთავაზებული.

საკვანძო სიტყვები: საბანკო კრედიტი, ფულადი ნაკადი, კრედიტი.

THE FUNCTION OF GENERATING ECONOMIC GROWTH AND THE PRACTICE OF MULTIPLYING THE BANK'S RESOURCES

Giorgi Tsaava

Doctor of Economic Sciences

Georgian Technical University – Professor

Ani Bibiluri

Academic Doctor of Business Administration

Georgian Technical University - Assistant Professor

ANNOTATION

The function of generating economic growth is established in the work, which is based on the effect of deposit-credit expansion, i.e. the increase in the volume of money under credit-investment investments, which leads to the growth and development of production. It is indicated that each commercial bank in the banking system can use a multiple of the monetary unit of resources based on the bank multiplier (BM) and it is equal to: A practical calculation is offered in the form of a sample and a multiple of one relative mandatory reserves norm, i.e. $BM = 1 / MRN = 1 / 0,10 = 10$.

Key words: Bank Credit, Cash flow, Credit.

ძირითადი ტექსტი

ეკონომიკის ზრდის გენერირების ფუნქცია გამოკვლეული აქვთ ისეთ მეცნიერებს როგორცაა: D. Hodgman, S. King. იგი ეფუძნება დეპოზიტურ-საკრედიტო ექსპანსიის ეფექტზე, ანუ საკრედიტო-საინვესტიციო დაბანდებების ქვეშ ფულადი მასის მოცულობის ზრდაზე, რაც წარმოების ზრდას და განვითარებას განაპირობებს.

დეპოზიტურ-საკრედიტო მექანიზმის ქმედების განმარტება შეიძლება შემდეგ მაგალითზე იქნას განხორციელებული. დავუშვათ, რომ ქვეყანაში ფუნქციონირებს ერთი ბანკი, მიმოქცევაში იმყოფება ფულადი სახსრების რაოდენობა (ფულადი მასის სიდიდე) – Q, ყველა აღნიშნული ფული განთავსებულია დეპოზიტურ ანგარიშებზე, ცენტრალური ბანკის სავალდებულო რეზერვების ფონდში (სრფ) გადასარიცხი სიდიდეა R. ფულადი სახსრები ჯამში KR (თანაფარდობა 1), მიღებული ბანკის მიერ შენაბრებისაგან რეზერვების სიდიდის გამოკლებით (ამოღებულები მომოქცევიდან სავალდებულო რეზერვების ფონდში), შეიძლება მიმართული იქნან სანარმოებისა და მოსახლეობის დაკრედიტებაზე, ტოლი იქნება:

$$KR = Q - R.$$

დავუშვათ, რომ რომელიღაც კლიენტმა მიმართა K სიდიდის კრედიტზე და ბანკმა გაუხსნა მას ანგარიში აღნიშნულ თანხაზე. მაშინ ფულადი მასის მოცულობა გაიზრდება K სიდიდეზე და ტოლი იქნება Q-სი (თანაფარდობა 2):

$$Q = (KR + K).$$

ბანკის მიერ განხილვადი ფუნქციის რეალიზაციის გამარტივებული სქემა ნახაზი 1-ზეა ჩამოყალიბებული. პრაქტიკაზე მოცემული მექანიზმი მუშაობს ბევრად უფრო რთულად იმის გამო, რომ ქვეყანაში, რეგიონში ან ქალაქში არსებობს არა ერთი ბანკი, არამედ მრავალი ბანკი, ანაბრების, კრედიტების განსხვავებული ტიპები, ასევე დეპოზიტურ-საკრედიტო საქმიანობის განხორციელების წესის მარეგულირებელი საბანკო ნორმების სისტემა (იხ. ნახაზი 1).

ეკონომიკური ზრდის გენერირების ფუნქციას ჩვენ შეგვიძლია ასევე ვუწოდოთ საბანკო სისტემაში კომერციული ბანკების მიერ რესურსების სა-

ნახაზი 1. ეკონომიკის ზრდის გენერირების ფუნქცია

		დეპოზიტები		
		ანაბრები		
ბანკი - ფინანსური რესურსების მწარმოებელი		გაუნაწილე- ბელი მოგება		კლიენტები: - ფიზიკური პირები; - იურიდიული პირები
		სავალდებულო რეზერვები		

ბანკო მულტიპლიცირების (სმ) საფუძველზე ჯერადად გადიდების შესაძლებლობა და მოვიყვანოთ მისი გაანგარიშების პრაქტიკული მაგალითი.

ქვეყნის ეკონომიკური განვითარებისათვის უსაზღვრო საბანკო სისტემაში კომერციული ბანკებისა და მათ მიერ განხორციელებადი დაკრედიტების როლი: თანამედროვე პირობებში ახალ ფულად მასას ქმნიან არა მარტო ქვეყნის ცენტრალური ბანკები, არამედ თვით კომერციული ბანკებიც თითოეული კრედიტის გაცემისას.

აქედან გამომდინარე, კომერციული ბანკების მიერ კლიენტებისათვის კრედიტის მიწოდება არავითარ შემთხვევაში არ შეიძლება მხოლოდ მექანიკურ აქტად, საზოგადოებრივი რესურსების ეფექტიანად გამოყენებისადმი ნეიტრალურად ჩაითვალოს. იგი ქვეყნის ეკონომიკური პროგრესის განვითარებაში მნიშვნელოვან როლს ასრულებს. ამიტომ საკრედიტო სისტემის ინსტიტუციონალური სტრუქტურების განმტკიცება და მასში სახელმწიფოებრივი რეგულირების როლის მკვეთრად ამაღლება თანამედროვე პირობებში აუცილებელ პირობად უნდა იქცეს.

პროპორცია, რომლის ჯერადობით შეიძლება მიმოქცევაში ფულადი მასა (საკრედიტო რესურსი) მთლიანობაში საბანკო სფეროში განსაზღვრული „პროპორციით“ გაიზარდოს, ეკონომიკურ ლიტერატურაში **საბანკო მულტიპლიკატორის სახით არის ცნობილი**. მისი არსი იმაში გამოიხატება, რომ ფულადი მასის კუმულაციური გადიდება იმის ძალისხმევით ხორციელდება, რომ რეზერვები (ჭარბი რესურსები) ერთი ეკონომიკური სუბიექტიდან სხვა სუბიექტებისაკენ (მოცემულ შემთხვევაში ბანკებიდან არასაფინანსო სექტორის ეკონომიკური აგენტებისაკენ და უკუ) მოძრაობენ. ფორ-

მალურად, საერთო სახით, საბანკო მულტიპლიკატორი განისაზღვრება როგორც ქვეყნის ეკონომიკაში მთლიანი ფულადი მასის (მფმ) შეფარდება მაღალი ეფექტიანობის ფულის (მეფ) მოცულობასთან, ანუ ერთი შეფარდებული სავალდებულო რეზერვების ნორმატივთან (სრნ), რაც შემდეგი სახით გამოიხატება:

$$მმ = მფმ / მეფ, \text{ ან } მმ = 1 / სრნ.$$

აღნიშნულიდან გამომდინარე, თუ ეროვნული ბანკის მიერ კომერციული ბანკებისათვის სავალდებულო რეზერვების ნორმატივი, მაგალითად:

- 10%-ის ტოლია, მაშინ ბანკის მულტიპლიკატორი $მმ = 1 / 0,10 = 10$ -ის ჯერადია;
- 20%-ის შემთხვევაში ბანკის მულტიპლიკატორი $მმ = 1 / 0,20 = 5$ -ის ჯერადია;
- 5%-ის შემთხვევაში საბანკო მულტიპლიკატორი $მმ = 1 / 0,05 = 20$ -ის ჯერადია.

თვალსაჩინოებისათვის ბანკის მულტიპლიცირების მექანიზმის მოქმედება უფრო დეტალურად პირობით მაგალითზე განვიხილოთ. დავუშვათ, რომ N 1 კომერციულმა ბანკმა დეპოზიტების სახით 1000 ლარის ოდენობის რესურსი (დეპოზიტი) მიიღო. ამ ბანკმა აღნიშნული რესურსის საკრედიტო რესურსად გამოყენების მიზნით, ჯერ ცენტრალურ ბანკში საკუთარ ანგარიშზე უნდა გადარიცხოს (გაყინოს) სავალდებულო რეზერვები, დავუშვათ ჩვენს შემთხვევაში 10%-იანი ნორმატივისას ($1000 \times 10\%$) = 100 ლარი და საკრედიტო რესურსად მხოლოდ დარჩენილი ($1000 - 100$) = 900 ლარი გამოიყენოს. კრედიტის მიმღებს აღნიშნული თანხა მის ანგარიშზე მომსახურების N 2 ბანკში ჩაერიცხება, რაც უკვე ამ ბანკისათვისაც უნებლიედ როგორც კლიენტის ანგარიშზე ნაშთი, კვლავ საკრედიტო რესურსი გახდება. აღნიშნული თანხის საკრედიტო რესურსად

ცხრილი 1. ბანკებში დეპოზიტების (რესურსების) საბანკო მულტიპლიცირების შედეგად მრავალჯერადად გაზრდის პრაქტიკული მაგალითი

ბანკების ან ოპერაციები N:	ბანკის დეპოზიტები, ანუ რესურსები, ლარებში	კრედიტად შესაძლო გასაცემი თანხა, ლარებში	ბანკის მიერ ცენტრალურ ბანკში დასარეზერვებელი სავალდებულო თანხა, ლარებში
1	1 000	900	100
2	900	810	90
3	810	729	81
4	729	656	73
5	656	590	66
6	590	531	59
7	531	478	53
8	478	430	48
9	430	387	43
10	387	349	39
10 ბანკის ან ოპერაციის ჯამი	6 513	5 862	651
სხვა ბანკების ან ოპერაციების ჯამი	3 487	3 138	349
ყველა ბანკების ან ოპერაციების ჯამი	10 000	9 000	1 000

გამოყენებისათვის N 2 ბანკი 10%-ის ოდენობის თანხას კვლავ ეროვნულ ბანკში საკუთარ ანგარიშზე გადარიცხავს (90 ლარი) და უკვე (900 - 90) = 810 ლარის ოდენობის კრედიტის გასაცემის შესაძლებლობა წარმოექმნება. აღნიშნული რესურსიდან N 3 ბანკი კვლავ დაარეზერვებს ცენტრალურ ბანკში 10% რეზერვს (81 ლარს) და სესხად უკვე გასცემს (810 - 81) = 729 ლარს და ა.შ. ეს პროცესი კვლავ და კვლავ მათემატიკური უსასრულობის ჯაჭვის შესაბამისად გაგრძელდება. მაგრამ ეკონომიკაში ფულადი მასის გადიდების საერთო თანხა მხოლოდ განსაზღვრულ ზღვრამდე გაგრძელდება, რომლის მნიშვნელობა გეომეტრიული პროგრესიის ჯამის ცნობილი ფორმულით შეიძლება იქნას გაანგარიშებული:

$$1\ 000 (1 + 0,9 + 0,9^2 + 0,9^3 + \dots) = 1\ 000 / (1 - 0,9) = 10\ 000 \text{ ლარი.}$$

ამრიგად, ერთი ბანკის მიერ მიღებული 1000 ლარიანი დეპოზიტი (რესურსი), ბანკის მულტიპლიკატორის საფუძველზე, საკრედიტო რესურსად, 10%-იანი სავალდებულო სარეზერვო ნორმატის პირობებში, შეიძლება $1 / 0,10 = 10$ -ჯერადად, ანუ 10 000 ლარის ოდენობით იქნას გამოყენებული (იხ. ცხრ. 1).

ამრიგად, ერთი ათასიანი მოცულობის დეპოზიტის გამოყენებით, ბანკის მულტიპლიკატორის მექანიზმის საფუძველზე (10% სავალდებულო რეზერვების ნორმატივისას), ბანკებმა უკვე დაკრედიტების მეთავე საფეხურზე 6 513 და ყველა ბანკების საფეხურზე 10 000 ლარის, ანუ მათი წარმოშობადი დეპოზიტის 10-ის ჯერადად მეტი მოცულობის სესხები გასცეს.

დასკვნა

ზემოთაღნიშნულის გათვალისწინებით შემდეგი სახის მოკლე დასკვნის გაკეთება არის შესაძლებელი:

1. აღნიშნულია, რომ ეკონომიკური ზრდის გენერირების ფუნქცია დეპოზიტურ-საკრედიტო ექსპანსიის ეფექტზე, ანუ საკრედიტო-საინვესტიციო დაბანდებების ქვეშ ფულადი მასის მოცულობის ზრდაზე არის დაფუძნებული, რაც წარმოების ზრდას და განვითარებას განაპირობებს.

2. მითითებულია, რომ ეკონომიკური ზრდის გენერირების ფუნქციას ასევე შეიძლება ვუნდოთ საბანკო სისტემაში ბანკების მიერ რესურსების საბანკო მულტიპლიკატორის საფუძველზე ჯერადად გადიდების შესაძლებლობა. აღნიშნულია, რომ თანამედროვე პირობებში ახალ ფულად მასას ქმნიან არა მარტო ქვეყნის ცენტრალური ბანკი, არამედ თვით კომერციული ბანკებიც და გაცემული თითოეული კრედიტი ფულადი მასის გამოშვებასაც ნიშნავს.

3. შეთავაზებულია, რომ ბანკების მიერ კლიენტებისათვის კრედიტის მიწოდება არ შეიძლება მხოლოდ მექანიკურ აქტად, საზოგადოებრივი რესურსების ეფექტიანად გამოყენებისადმი ნეიტრალურად ჩაითვალოს, ვინაიდან იგი ქვეყნის ეკონომიკური პროგრესის განვითარებაში მნიშვნელოვან როლს ასრულებს. ბანკის მულტიპლიკატორი (ბმ) = ერთი / სავალდებულო რეზერვების ნორმატივზე (სრნ) = $1 / 0,10 = 10$ -ის ჯერადად.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ცაავა გ., მოსიაშვილი ვ. - კომერციული ბანკების საქმიანობის ეკონომიკური სტრატეგიები (თეორია, მეთოდები და პრაქტიკა), მონოგრაფია. - თბილისი, გამომცემლობა „დანია“, 2023. - 207 გვ.